

Gijs van Reeuwijk, van molenspecialist bij het Rijk tot zelfstandig adviseur

‘Als er geen plan ligt, dan krijg je ook geen geld’

Gijs van Reeuwijk [57, geboren in 1963] kwam als kind al met molens in aanraking. Ze werden de rode draad in zijn leven. Tegenwoordig is hij zelfstandig molenadviseur, na een carrière bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Hoe heeft de praktijk van de molenrestauraties zich in de afgelopen decennia ontwikkeld, en hoe kijkt Van Reeuwijk naar de toekomst?

Gijs van Reeuwijk 2011. (Foto: Ed van Gerven)

Toen Van Reeuwijk veertien was en in gesprek raakte met de molenaar in - zijn toenmalige woonplaats - Heiloo, zei deze tegen hem: 'Je kunt ook molenaar worden.' Die suggestie bleek het begin van een levenslange verbondenheid met de molenwereld. Die begon bij molen De Kat in Uitgeest. Talloze zaterdagen fietste hij erheen om het molenaarschap onder de knie te krijgen.

KORENMOLENAAR IN SLOTEN

De tiener kon nauwelijks wachten tot hij op zijn achttiende eindelijk examen mocht doen voor zijn diploma vrijwillige molenaar. Vervolgens kon hij, inmiddels verhuisd naar Friesland, terecht op de korenmol in het Friese Sloten. "Die molen was al sinds 1929 van een vereniging, maar stond ook al vijftig jaar stil." Van Reeuwijk leerde Jan Tollenaar kennen, aspirant molenaar in IJlst. Het klikte en ze gingen aan de slag met de korenmol.

Gijs van Reeuwijk (staand) knapte in 1982 samen met Jan Tollenaar korenmol De Kaai in het Friese Sloten op en gingen ermee malen. Dit was de aanleiding voor een artikel met deze foto in de Leeuwarder Courant. (Foto: Archief Gijs van Reeuwijk)

Er was herstelwerk nodig aan het spoorwiel en de maalstenen, maar al gauw hadden ze de molen weer malend. Graan van meelfabriek Koopmans uit Leeuwarden werd voor particulieren en kleine

bakkers tot meel gemalen. “Er ging een wereld voor me open, ik was tot dan toe poldermolenaar geweest, graan malen is een vak apart. En er was geen elektrisch hulpgemaal, dus als er wind was wilde ik malen. Ook 's avonds, dan ging ik nog even wat zakjes malen voor de zaterdagse verkoop.”

PROJECTONTWIKKELING IN DE POLDER

Het was begin jaren tachtig en Dick Abelskamp kwam met het boek *Zingende stenen. Werken met de korenmolen* en een opleiding in Wageningen. “Daaruit leerden we de theorie.” In zijn vakanties werd Van Reeuwijk korenmolenaar in Stiens. Rond dezelfde tijd viel zijn oog in Nijemirdum op de romp van een poldermolen. “Een acht-

kant, middenin het veld, op een prachtig plekje, maar met een halve boom ertegenaan gegroeid. Ik dacht: ‘Dat zou weer een molen moeten worden.’”

Dat leek niet eenvoudig, maar jonkheer Tjalling van Eysinga, toenmalig vicevoorzitter van De Hollandsche Molen, een man met invloed en liefde voor de molens, raakte betrokken, en dat hielp. Onderdelen van het wrak van molen De Noorderster in Sint Annaparochie, waar anders helemaal niets van over was gebleven, vonden hun herbestemming in Nijemirdum. “Het werd mijn rol om toezicht op de restauratie te houden, en zo kwam ik in de projectontwikkeling terecht.” On-

In 1987 werd molen 't Zwaantje in Nijemirdum officieel in bedrijf gesteld, een molenrestauratie waarvoor Van Reeuwijk zich extra had ingespannen. Bij het vangtouw burgemeester Pitlo, in het midden Gijs van Reeuwijk en rechts van hem Jhr. Tj. Van Eysinga, destijds vicevoorzitter van De Hollandsche Molen. (Foto: Popke Timmermans/Archief De Hollandsche Molen)

Gijs van Reeuwijk bezig met het demonteren van de Amerikaanse Windmotor van de Dammenschen polder in Koudum in mei 1985. De windmotor staat nu in Kropswolde. (Foto: Archief Gijs van Reeuwijk)

dertussen voltooide Van Reeuwijk zijn opleiding Weg- en Waterbouw aan de HTS en werkte hij een tijd op houtzaagmolen De Rat in IJlst.

WATERMOLENS IN NEPAL

Ook tijdens een periode van drie jaar in Nepal, waar hij voor Unicef de aanleg van drinkwatervoorzieningen coördineerde, kroop het bloed waar het niet gaan kon. “In Nepal staan veel watermolens. Ik heb daar toen een aantal molentjes verbeterd. Meer waterdruk, de plankjes van het schoepenrad wat beter vormgegeven, bisel aangebracht op de maalstenen. Je kon de productie zo verdubbelen. Daar had ik plezier in.”

SPECIALIST BIJ DE RIJKSDIENST

Bij terugkeer in Nederland was er bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg een vacature voor een molenspecialist. "Het leek me geweldig om daar meer te kunnen betekenen voor het molenbehoud, dan wanneer je je voor één specifieke molen inzet. Ik wilde aan de knoppen zitten, om me in te zetten voor het op een historisch verantwoorde manier restaureren van de molens."

De molenafdeling van de Rijksdienst was begin jaren zestig ontstaan doordat het Rijk meer molens tot monument bestempelde, en meer invloed wilde over de besteding van middelen aan die monumenten. Dat leidde tot onrust bij De Hollandsche Molen, die tot dan toe de minister vrijelijk had kunnen adviseren over de besteding van gelden.

ALLE MOLENS RESTAUREREN?

Als twintiger was Van Reeuwijk een jonge hond bij de wat bedaagde Rijksdienst. "We waren met vier molendeskundigen een eigen clubje binnen de dienst. Naast de deskundigen voor orgels, bakstenen, kerken. Wij hoefden weinig verantwoordelijkheid af te leggen. We deden alles: we brachten specialistisch advies uit over molens in het veld, en beoordeelden subsidieaanvragen. Ik deed Friesland, Groningen, Drenthe en Gelderland. 's Maandags maakte ik een briefje voor de secretaresse waar ik de rest van de week was, en wanneer ik bereikbaar zou zijn. Verder was ik in het veld. Mobiele telefoons waren er natuurlijk nog niet. Dus daar werden we ook niet door gestoord."

Gijs van Reeuwijk (links) in gesprek met Jan Hofstra tijdens de jaarlijkse molenexcursie van De Hollandsche Molen in 1992. Destijds was Hofstra in dienst bij de Provincie Zuid-Holland en Van Reeuwijk bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Van 1980 tot 1985 zaten beide mannen samen op de HTS en waren toen al veel samen bij molenprojecten betrokken. Hofstra werkt anno 2020 bijna 10 jaar voor Van Reeuwijk. Bouwmeester. (Foto: Archief De Hollandsche Molen)

Vooraf in Friesland en Groningen stonden veel molens er als wrakken bij. "Ik heb me wel eens afgevraagd of het zou lukken om tijdens mijn werkzame leven al die molens gerestaureerd te krijgen. De gedachte destijds was toch wel dat we er heel wat zouden verliezen. Bijvoorbeeld molens die eigendom waren van particulieren die het financieel niet rond kregen. Want een stichting kan bij fondsen aankloppen, maar een particulier niet."

PUBLIEKSLIEVELINGEN

"Het vervelende bij molens is, een molen is een euro waard, daarna moet je een half miljoen

euro investeren, en dan is-ie nog steeds een euro waard", weet Van Reeuwijk. "Je kunt zo'n restauratie dus niet met een lening financieren, het moet uit subsidies en fondsen komen."

De afgelopen vijftien jaar, met een krimpende overheid, zijn fondsen een belangrijkere rol gaan spelen voor de financiering van restauraties. "Daarbij hebben we het voordeel dat molens echte publiekslievelingen zijn." Door dat grote draagvlak hebben molens relatief veel geld gekregen, ondanks de visie bij de Rijksdienst, die met enig dedain naar molens keek. "Molens werden er beschouwd als werktuigen, niet als onderdeel van de kunsthistorie zoals kastelen, kerken en oude schilderijen dat zijn."

ZELFSTANDIG ADVISEUR

Toen de overheid onderdelen ging verzelfstandigen, werd bij de Rijksdienst een stichting opgericht die tegen betaling adviezen voor monumentenrestauraties gaf. Architecten konden voortaan restauratieplannen maken, en de Rijksdienst zou deze beoordelen. Van Reeuwijk was niet enthousiast. "Ik dacht, dan krijgen we vrij slechte plannen aangeleverd, en dan moet ik daar negatief over oordelen. Terwijl ik zelf waarschijnlijk een beter plan had kunnen schrijven. Ook verwachtte ik dat in de nieuwe situatie, alleen de krenten uit de pap aan bod zouden komen: molens middenin het dorp, en niet de molens die wat moeilijker liggen." Van Reeuwijk concludeerde dat hij als zelfstandig adviseur meer voor het molenbehoud zou kunnen betekenen. En besloot de sprong te wagen.

Amerikaanse windmotoren hebben een speciale betekenis voor Gijs van Reeuwijk. Hier staat hij bij de Herkules windmotor in het Friese Stroobos, 2011. (Foto: Ed van Gerven)

'NO CURE NO PAY'

Het was er de juiste tijd voor: er was veel behoefte aan restauratieplannen, onder andere vanwege regelingen voor achterstallig onderhoud. Werk genoeg voor Van Reeuwijk, wiens vrouw hem ondersteunde met administratiewerk. Algauw nam hij er iemand bij in dienst, leermeester Jaap Tiedema van de Monumentenwacht. Ook molendeskundige Jan Hofstra kwam aan boord. Ze maken

sindsdien restauratieplannen, vooral voor molens, en ook wel voor waterwerken als sluizen en gemalen. Want 'als er geen plan ligt, dan krijg je ook geen geld.' Wanneer ze mogelijkheden zien om een restauratie gefinancierd te krijgen, werken ze ook wel op 'no cure no pay' basis. "En meestal komt het dan wel goed."

ALLES BEHOUDEN

Als Van Reeuwijk terugblijkt op de vraag die hij zichzelf stelde aan het begin van zijn werk voor het molenbehoud, is hij positief gestemd. "Het is gewoon gelukt, we hebben alles kunnen behouden. Molenwrakken hebben we bijna niet meer. En de kwaliteit van restauraties is enorm opgeschoefd."

Wel maakt de molenadviseur zich zorgen om het gebrek aan visie en sturing vanuit de overheid. "Inhoudelijke adviezen komen daar niet meer vandaan. Waar willen we nou heen met die molens, op wat voor manier willen we ze restaureren? Daar moet je wel een visie op hebben. Op dit moment is de overheid eerder een remmende factor dan een stimulerende factor in het hele gebeuren."

MOLENMAKERS TOEN EN NU

Tijdens zijn lange carrière in de molenwereld zag Van Reeuwijk het karakter van molenmakersvak veranderen. "In de jaren zestig had je in Leeuwarden molenmaker De Roos. Hij had een koffertje waar al zijn gereedschap in zat en nam de trein

naar het werk. Hij timmerde en zaagde, niks geen elektrisch gereedschap. Hooguit een elektrisch boortje, als bijzondere frivoliteit." Ook het hoogtewerk ging er anders aan toe. "Het werd soms als een gebrek aan vertrouwen gezien als de molenmaker op hoogte een veiligheidstuigje aanhad. Ze stonden vrolijk roewiggen aan te slaan op de askop, met een grote zware hamer van tien kilo. Eén misslag en je ging achter je hamer aan naar beneden..." Het molenmakersberoep is gelukkig voor uitsterven behoed. "De kennis is nét op tijd overgedragen. Gelukkig maar, want in Duitsland en Denemarken zie je dat het vak verloren is gegaan."

Tegenwoordig ziet het molenmakersbedrijf er totaal anders uit. Een molenmaker kan niet meer zonder een hoogwerker. Het is een stuk veiliger en je kunt er sneller mee werken. Ook de werkplaatsen zijn veranderd, en tegenwoordig zo groot dat je er een kap in kunt maken. "Heftruck erbij, kranen erboven."

VRIJWILLIGERS EN DE TOEKOMST

Voor het molenbehoud zijn vrijwilligers essentieel, weet ook Van Reeuwijk. Die zijn tegenwoordig soms lastiger te vinden, de vijftigers van weleer die met de VUT gingen en een nieuwe hobby wilden zijn er nauwelijks nog - er wordt langer doorgewerkt. Toch is Van Reeuwijk ervan overtuigd dat het molenbehoud voor Nederlanders belangrijk blijft. "Het zal wel niet vanzelf gaan, maar dat is altijd zo geweest en desondanks is er ontzettend veel gelukt."